

תלמוד לעולים קיץ תש"ף מספר שאלון 006384 + נספח

סוג הבחינה : בגרות לבתי ספר על יסודיים
מועד הבחינה : קיץ תש"ף, 2020
מספר השאלון : 006384
נספח : חוברת דפים ממסכת בבא קמא

מדינת ישראל
משרד החינוך

תלמוד לעולים

מסכת בבא קמא
לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה : שתיים וחצי

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה שני פרקים

פרק ראשון - } (12X4) – 48 נקודות

פרק שני - } (13X4) – 52 נקודות

סה"כ - 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין

ד. הוראות מיוחדות : אין

בהצלחה !

השאלות

פרק ראשון (48 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה - 12 נקודות)

1. הפורץ גדר בפני בהמת חברו

א. "אמר מר הפורץ גדר בפני בהמת חברו היכי דמי אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי נחייב".

(1) על פי רש"י, הסבר על איזה נזק הפורץ חייב לשלם, ומדוע.

(2) רש"י טען שאין לחייב את הפורץ על הנזקים שהבהמה עשתה. הסבר מדוע.

(4 נקודות)

ב. (1) עיין בדברי הרמב"ם ובדברים של חכמי לונל שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

רמב"ם: הפורץ גדר בפני בהמת חברו ויצאה והזיקה, אם היה גדר חזק ובריא – חייב.

(רמב"ם, הלכות נזקי ממון, פרק ד' הלכה ב')

חכמי לונל: הא אמרינן בגמרא שאין הליסטים חייבים אלא אם כן הכישו והדריכוהו למקום הנזק.

(שו"ת הרמב"ם סימן תלב)

הסבר את קושיית חכמי לונל על הרמב"ם.

(2) עיין בדברי הרמב"ם שלפניך וענה על השאלה שאחריהם.

הפרש גדול יש בין ליסטים שפרצו הדיר, ובין חברו שפרץ לפני בהמתו. שהליסטים כוונתם לגנוב הבהמה, לפיכך כל זמן שלא הוציאוה מרשות בעלים לא נתחייבו ולא נעשית ברשותם, ובעת שיוציאוה נעשית ברשותם ונתחייב בנזקה, אבל אם הניחוה שם – הרי לא עשו הנזק שנתכוונו לו, שהוא הגניבה, ולפיכך פטורין. אבל הפורץ גדר לפני בהמת חברו אין כוונתו לגנוב, ולא נתכוון אלא שתצא הבהמה ותזיק ויתחייבו הבעלים בנזקה, ולפיכך הוא חייב באותו נזק כדין כל מזיק. וזהו הפרש בין לסטים ובין פורץ בהמת חברו.

(שו"ת הרמב"ם סימן תלב)

על פי הרמב"ם, הסבר את ההבדל בין ליסטים שפרצו גדר ובין אדם שפרץ גדר בפני בהמת חברו. בתשובתך הסבר כיצד הרמב"ם מיישב את הקושיה של חכמי לונל.

(8 נקודות)

2. נזקי אש - ליבה וליבתו הרוח

א. (1) "ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליביו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור אמאי ליהווי כזורה ורוח מסייעתו". הסבר את קושיית הגמרא על הברייתא.

(2) "רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתה הרוח ברוח שאין מצויה". הסבר את תירוצו של רבא לקושיית הגמרא, על פי התוספות.

(6 נקודות)

ב. (1) הסבר את התירוצו של רב אשי לקושיית הגמרא.

(2) כתוב הבדל עקרוני בין שלושת התירוצים הראשונים – של אבאי, של רבא ושל ר' זירא - ובין התירוצו של רב אשי.

(6 נקודות)

תלמוד לעולים קיץ תש"ף מספר שאלון 006384 + נספח

3. מציל עצמו בממון חברו, ונוטל רכוש על מנת לשלם

א. (1) על פי ההסבר של רבא בשם רב נחמן, מה המקרה עליו שאל דוד המלך שאלה את הסנהדרין. היעזר ברש"י.

(2) בהסבר השאלה של דוד המלך במקרה זה כתב רש"י: "ונצרך לשאול הלכה אם חייבים לשלם כלים הטמונים בתוכו כר' יהודה או פטורין כרבנן".

העתק ממשנה בפרק "הכונס", את המקרה והדין שמהם הסיק רש"י שלדעת רבי יהודה "חייבין לשלם כלים הטמונים בתוכו".

(5 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב חיים דוד הלוי שלפניך וענה על השאלה שאחריהם.

בתוך דברי מכתבך הארוך באה שאלתך במשפטים המצוטטים דלהלן: "יש בידי כספים של אדם מסוים שהפקידם... מצבי דחוק מאד כרגע, אני מתבייש לפנות לצדקה... בשבילי זה פיקוח נפש ממש... האם מותר לי לקחת כספו של אותו אדם לשם הצלתי... והלא פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה".

מדברך אני מבין שכונתך לקחת כספו שלא על מנת להחזיר לו לעולם, ואולי בכוונתך להכחיש את דבר הפיקדון לגמרי. וזו אינה צריכה לפנים, כי דבר זה אסור הוא לחלוטין. וכי כיצד יעלה על דעתך לגזול כספו של אדם שנתן בך אימון, והפקיד כספו בידך. ואפילו נתון אתה בסכנת מות אינך רשאי לעשות כן. וכך כתב הטור (חושן משפט סימן שנט): "ואפילו אם הוא בסכנת מות ובא לגזול את חברו ולהציל את נפשו אסור לו לגזול, אם לא על דעת לשלם דודאי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, לכך הוא רשאי ליטלו ולהציל נפשו, אבל לא יקחנו אלא על דעת לשלם".

...ולא תתמה שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, ולדברך אתה נתון בסכנה של פיקוח נפש, ומדוע לא תדחה איסור גזל שבתורה. כי מנין לך שגם בשביל חברך אין זה מקרה של פיקוח נפש. וכבר אמרו רז"ל (בבא קמא קיט ע"א): "אמר ר' יוחנן: כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נפשו ממנו, שנאמר: 'כן ארחות כל בוצע בצע את נפשו בעליו יקח' (משלי א, יט)". ואולי בשעה שיבוא אותו אדם לבקש פיקדונו מידך ותכחש בו, את נפשו אתה נוטל באותה שעה, ומה ראית להציל נפשך בנפש חברך.

(הרב חיים דוד הלוי, שו"ת עשה לך רב, חלק ז סימן סב)

(1) על פי הטור, אדם שנמצא בסכנת מות – באיזה תנאי מותר לו להציל עצמו בממון חברו?

(2) על פי הרב חיים דוד הלוי, הסבר מדוע אסור לגזול אף במצב של פיקוח נפש.

(7 נקודות)

4. "גמל שהיה טעון פשתן... בנר חנוכה פטור"

א. "ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור".

(1) הגמרא רצתה ללמוד מדברי רבי יהודה הלכה בהלכות חנוכה ודחתה את הלימוד.

כתוב מהי ההלכה, והסבר את הלימוד.

(2) על פי דחיית הגמרא, הסבר מדוע אין ללמוד הלכה זו מדברי ר' יהודה.

(5 נקודות)

ב. "אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי".

(1) תוספות שאל מדוע לא נאמר "נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה – ימעט". הסבר בלשונך את השאלה.

(2) הסבר את שתי התשובות של התוספות לשאלה.

(7 נקודות)

5. עין תחת עין – ממון ופסיקה בדיני חבלות כיום

א. (1) יש דינים שונים רק בארץ ישראל ולא בבבל. מדוע?

(2) על פי מסקנת הגמרא, כתוב את שני התנאים שרק כאשר הם יתקיימו – "עבדין שליחותיהו" בבבל.

(5 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק, וענה על השאלות שאחריהם.

בכל מה שנתן רשות לבית דין לעשות לפי שעה דבר שלא על פי דין תורה, צריכים הם שלא להנהיג בדבר זה שום תואר וצורה של משפט האמור בתורה, שלא יביא הדבר לידי טעות, שהם מוסיפים על התורה או משנים אותה, חלילה, אלא יעשו היכר שאין עושים דבר זה כי אם מצד צורך השעה ולא מדין תורה. ומטעם זה החמירו מאד גאוני בבל, שבמקום שפוסקים קנס במידי דלא עבדין שליחותיהו אלא מפני צורך השעה, שלא לומר דבר קצוב כמה יתן המתחייב, שזה יהיה כבר כמו משפט של תורה, ובאמת אין כח לבית דין שאינם סמוכים לדין תורה במידי דלא עבדין שליחותיהו, אלא מנדין את החייב עד שיתן כראוי, וכשרואים שנותן כשיעור הראוי לפי אומדן הדעת שיתפייס הניזוק די בכך.

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שו"ת משפט כהן, סימן קמג)

(1) מהו המנהג של גאוני בבל שהרב קוק מזכיר בדבריו?

(2) מהו העיקרון ההלכתי שעל פיו הרב קוק מנמק את מנהג הגאוני?

(4 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב יעקב אריאל, וענה על השאלה שאחריהם.

השאלה הנוקבת היא, אם אכן משה אמת ותורתו אמת, מדוע כתבה התורה את הדברים בנוסח מטעה? הרי יכלה התורה לכתוב מפורש ממון תחת עין? והתשובה לכך היא שבכוונה נכתבו הדברים בנוסח זה בדווקא. מבחינה עקרונית, תיאורטית בלבד, אכן העונש היה חייב להיות "עין תחת עין" ממש, אולם התרגום המעשי של החיוב הוא תמיד ממון. התורה שבכתב עוסקת ברעיון המופשט, בעוד שיישומו מתפרש ע"י התורה שבעל פה... התורה שבכתב מביעה את הדרישה הרעיונית; התורה שבעל פה – את הביצוע המעשי.

(הרב יעקב אריאל, מאהלי תורה, עמ' 132-134)

על פי הרב יעקב אריאל, מדוע לא נכתב בתורה במפורש "ממון תחת עין"?

(3 נקודות)

תלמוד לעולים קיץ תש"ף מספר שאלון 006384 + נספח

פרק שני (54 נקודות)

ענה על ארבע שאלות מן השאלות 6-10 (לכל שאלה - 13 נקודות)

6. פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, והכופף קמתו של חברו

- א. בדברי רבי יהושע בברייטא הובאו ארבעה מקרים שבהם פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.
 (1) על פי הסבר הגמרא מדוע רבי יהושע ציין דוקא ארבעה מקרים אלו ולא מקרים אחרים? כתוב את התשובה המשותפת לכל המקרים.
 (2) הסבר את התשובה של הגמרא באופן מפורט במקרה של "הכופף קמתו של חברו" ע"פ הסברו של רב אשי.
 (6 נקודות)
- ב. תוספות הקשה על הסבר הגמרא לפי דברי רב אשי "מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה". הסבר את הקושיה ואת התירוץ.
 (7 נקודות)

7. שומר אבידה

- א. (1) רבה ורב יוסף חלקו מה דינו של שומר אבידה. הסבר בלשונך את הטעם של רבה ואת שני הטעמים של רב יוסף.
 (2) על פי תוספות באיזה מצב אומרים עוסק במצוה פטור מן המצוה ובאיזה מצב לא אומרים, ומדוע?
 (8 נקודות)
- ב. (1) "איתיביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה..." הסבר את קושיית רב יוסף על רבה.
 (2) "אמר ליה מודינא לך בבעלי חיים..."
 על פי תשובת רבה באיזה מקרה הוא חולק על רב יוסף ובאיזה מקרה הוא מסכים לדעתו?
 (5 נקודות)

8. נפלה לגינה ונהנית, ומבריא ארי מנכסי חברו

- א. (1) מהי ההנאה שיש לבהמה בנפילה? כתוב שתי אפשרויות שמופיעות בסוגיה.
 (2) בהמה נפלה בערוגה ולפני שיצאה מהגינה אכלה מערוגה אחרת באותה גינה.
 מהו הדין על פי רב כהנא, ומהו הדין על פי רבי יוחנן?
 (6 נקודות)
- ב. (1) אדם שהבריא ארי מנכסי חברו. האם החבר [בעל הנכסים] צריך לשלם לו, ומדוע?
 (2) אדם הבריא ארי מעדר של חברו. על פי ר"י המובא בתוספות באיזה מקרה דינו כדין מבריא ארי, ובאיזה מקרה דינו אינו כדין מבריא ארי?
 (7 נקודות)

תלמוד לעולים קיץ תש"ף מספר שאלון 006384 + נספח

9. גידול בהמה דקה בארץ ישראל

- א. (1) מדוע אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל? היעזר ברש"י.
 (2) לפי תוספות, אסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל גם כשהיא שייכת לאחרים.
 הסבר הוכחה אחת שכתבו תוספות לדבריהם.
 (6 נקודות)
- ב. (1) בגמרא מובאים כמה מקרים שבהם מותר להשהות בהמה דקה בארץ ישראל.
 כתוב מקרה שבו מותר לכל אדם להשהות בהמה דקה בארץ ישראל, ומקרה שבו מותר לטבח להשהות בהמה דקה בארץ ישראל.
 (2) לגבי ההיתר להשהות בהמה דקה בארץ ישראל, כותבת הגמרא: "ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלושים יום". הסבר בלשונך ציטוט זה. היעזר ברש"י.
 (7 נקודות)

10. החובל בחברו חייב חמישה דברים

- א. (1) הסבר בלשונך מהו תשלום שבת.
 (2) המשנה אומרת לגבי שבת "שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו" הסבר ציטוט זה.
 (7 נקודות)
- ב. "תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש"
 (1) בגמרא נאמר: "רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי".
 הסבר את דברי הגמרא. בתשובתך ציין מה תפקידו של המשפט. בחר אפשרות אחת: 1. תירוץ 2. קושיה 3. קביעת עובדה 4. פסיקת הלכה.
 (2) מה ההסבר לדברי רבי אליעזר לפי מסקנת הגמרא.
 (6 נקודות)

בהצלחה!